नन्वसक्तमसंबद्धंचेत्कथमुपलब्धंस्यादित्याशंक्याह बहिरिति भूतानांप्राणिनांएकादशेंद्रियाणिस्थूलभूतानिचकेवलविकारत्वेनव्यवहितत्वात्बहिरित्युच्यंते महदहंकारपंचतन्मात्राव्यक्तानिप्रकृतिरूपत्वेन संनिहितत्वादंतरित्युच्यंते चराचरमिति उभयनिकृष्टाश्वराचरोपाध्युपलक्षिताअवधिभूताःपुरुषाश्चरमचरंचेत्यनेनोच्यंते तत्रचराचरंज्ञेयमितिसामानाधिकरण्यात्पुरुषाणांज्ञेयब्रह्मभावउक्तः बहिरंतश्चज्ञेयमितिषोडशसुविकारेष्वष्टासुप्रकृतिषुचज्ञेयस्यसंबंधउक्तः सचसंबंधोयादृशोयक्षस्तादृशोबलिरितिन्यायेनअध्यस्तप्रकृतिविकृतिनिरूपितत्वेनाध्यस्तएव एवंचपुरुषस्योपलब्धिमात्रशरीरस्यगुणैःसहआध्यासिकसंबंधसत्त्वात्गुणोपलब्धृत्वंयुज्यते यथाप्रकाशमात्रस्वरूपस्यरवेःप्रकाश्यसंबंधापेक्षंप्रकाशयितृत्वंतद्वदित्यर्थः ननुनित्यापरोक्षःपुरुषप्रकृतिविकारसंबद्धश्चतर्हिकुतोनसर्वैर्गृह्यतइत्याशंक्याह सूक्ष्मत्वात्दुर्लक्ष्यत्वात्तज्ज्ञेयंअविज्ञेयंदुर्विज्ञेयं यथाजपाकुसुमोपहितस्यस्फटिकस्यशौक्ल्यंसन्निहितमपिरूपांतरविक्षेपेणतिरोहितंसन्नगृह्यते एवंनित्यापरोक्षमप्यसंगंब्रह्मोपाध्युपधानाद्विविक्ततयानगृहीतुंशक्यं कैत्वौपाधिकधर्मोपेतमेवगृह्यतेमूढैः विद्वद्भिस्तूपाधिप्रविलापनेनसुग्रहमित्याशयः एतदेवाह दूरस्थंचांतिकेचतदिति यथामूढोजलसूर्यबिंबसूर्याद्दूरस्थंमन्यते विद्वांस्तुउपाधिप्रतिहतनयनरश्मीनामुपर्युत्प्लुत्यगतानांबिंबग्राहित्वंस्पष्टं बिंबस्याधस्थत्वमहणंतुपूर्वप्रवृत्ताधोमुखवृत्तिसंस्कारापेक्षमितिजानन्बिंबदेशेएवप्रतिबिंबंपश्यति बिंबेएवजलस्थत्वमध्यस्यतेनतुजलेप्रतिबिंबइति उपाधौधर्म्यध्यासकल्पनातोविषयस्योपाधिसंसर्गमात्राध्यासकल्पनेलाघवात् एवंबिंबभूतंब्रह्मप्रतिबिंबभूताज्जीवान्मूढानांविप्रकृष्टंविदुषांतुअत्यंतंसंनिकृष्टमिति ॥ १५ ॥ एतदेवोपपादयत्यर्द्धेन अविभक्तंचेति एकएवतुभूता

बहिरंतश्चभूतानामचरंचरमेवच ॥ सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयंदूरस्थंचांतिकेचतत् ॥ १५ ॥ अविभक्तंचभूतेषुविभक्तमिवचस्थितं ॥ भूतभर्तृचतज्ज्ञेयंग्रसिष्णुप्रभविष्णुच ॥ १६ ॥ ज्योतिषामपितज्ज्योतिस्तमसःपरमुच्यते ॥ ज्ञानंज्ञेयंज्ञानगम्यंहृदिसर्वस्यधिष्ठितं ॥ १७ ॥

त्माभूतेभूतेव्यवस्थितः एकधाबहुधाचैवदृश्यतेजलचंद्रवदितिश्रुतेर्भूतेषुकार्यकारणसंघातापन्नेषुजलपात्रेषुचंद्रस्येवब्रह्मणःप्रतिबिंबाजीवास्तेचोक्तरीत्याबिंबादनन्याइतितद्रूपेणभूतेषुअविभक्तंचविभागमप्राप्तमपिज्ञेयवस्तुमूढदृष्ट्या विभक्तमिवदूरदेशस्थमिवचाद्विभिन्नमिवचस्थितं एवंतर्हिचंद्रादुदपात्राणामिवभूतानांपृथक्सत्त्वापत्तिरित्याशंक्याह भूतभर्तृचेति अधिष्ठानत्वेनसर्वाणिभूतानिधारयतीतिनततस्तेषांपृथक्सत्तास्तिरज्जुतइवतदध्यस्तानांसर्पदंडधारादीनामित्यर्थः एतदेवाह ग्रसिष्णुप्रभविष्णुच यथारज्जुस्तत्त्वज्ञानदशायांसर्पादीन्ग्रसतिअज्ञानदशायांचतानेवप्रसूतेतद्वत्तज्ज्ञातंब्रह्मसर्वभूतानिग्रसिष्णुग्रसनशीलंअज्ञातंच सर्वभूतानांप्रभविष्णुउत्पादनशीलं ॥ १६ ॥ एवंज्ञेयस्यतटस्थलक्षणमुक्त्वास्वरूपलक्षणमाह ज्योतिषामिति ज्योतिषांबाह्यानामादित्यादीनामांतराणांचबुद्ध्यादीनामितरावभासकानामपितज्ज्ञेयंब्रह्म ज्योतिरवभासकंचैतन्यज्योतिषोजडज्योतिरवभासकत्वोपपत्तेः तथाचश्रुतयः येनसूर्यस्तपतितेजसेद्धः तस्यभासासर्वमिदंविभातीत्याद्याः वक्ष्यतिच यदादित्यगतंतेजइत्यादि तमसोऽज्ञानात्भूतयासप्रसवहेतोःपरंदूरस्थंतदुच्यते ननुयथाचांद्रस्यज्योतिषोवभासकंतत्सजातीयंसौरंज्योतिरितिज्योतिःशास्त्रेप्रसिद्धं एवंसौरादिज्योतिषामप्यवभासकंकिंचित्तत्सजातीयंज्योतिरलौकिकंस्यादित्याशंक्याह ज्ञानमिति केवलज्ञप्तिमात्रशरीरंयज्ज्योतिर्ननुभौतिकंतदेवज्ञेयंवस्तु आवृतत्वात्ज्ञानेनप्राप्तुमिष्टतमं कुतस्तर्हितत्ज्ञानमतआह ज्ञानगम्यमिति यतस्तज्ज्ञानेनअमानित्वादिनाज्ञानसाधनेनगम्यंप्राप्यं किंतर्हिग्रामांतरवद्देशव्यवहितंवाबाल्ययौवनाद्यवस्थांतरवत्कालव्यवहितंवातत्प्राप्यमस्तीत्यतआह हृदिसर्वस्यधिष्ठितमिति स्वात्मभूतमेवतदंतर्दृष्टीनांसम्यक्प्रकाशतइत्यर्थः ॥ १७ ॥

Digitized by Google